

Передмова

За кілька годин до того, як написати ці слова, я утнула щось дивне — купила рожеву шубу з екохутра. Яскравий колір, не якийсь там нюдовий чи попелястий блідий із рожевинкою. Справжній рожевий колір, майже як у Барбі. На етикетці він скромно називався «фуксія», та ми не віримо ярликам. Моя нова шуба рожева. Чому я саме з розповіді про цю незначну подію починаю передмову? Тому що того дня зрозуміла, що вже достатньо доросла для рожевої шуби. Що мені вже не потрібно шукати додаткових зовнішніх ознак «молодої серйозної жінки» й акцентувати на них. І що я вже достатньо доросла для того, щоб написати цю книжку. Тому це добрий старт для подорожі на подальші кілька сотень сторінок у пошуках відповіді на непросте запитання: «Невже доросла?»

Ця книжка про саме той незручний момент, коли виявляється, що дорослі — це ми. Можливо, це мить, коли ти відмовляєшся від вечірки, тому що завтра важливий іспит, контрольна чи співбесіда. Коли вирішуєш лягти до півночі, бо наступного ранку треба дуже рано

прокинутися. Коли наполягаєш на презервативі під час сексу. Коли вирішуєш не купувати тієї самої омріяної, скажімо, шуби, позаяк треба дожити до авансу й заплатити за квартиру та комунальні послуги. Коли забуваєш на все й таки робиш собі великий подарунок, тому що зволікати й відкладати на потім більше не можна й час побалувати свою внутрішню дитину. Коли не купиш нових густих тональних кремів, а зекономлені кошти інвестуєш у косметолога. Коли взагалі вже не паришся через прищі чи пігментні плями, бо любиш себе всю — будь-якого кольору, фактури й консистенції. Коли живеш із родиною, тож домовляєшся про прийнятні для всіх кордони, які дозволять мирно жити в одному домі дорослим людям різних поколінь. Коли пакуєш валізу та їдеш, рятуєчись від обстрілів. Коли вирішуєш залишатися із сім'єю та бути корисною вдома, наприклад волонтерити чи допомагати теробороні. Коли йдеш воювати на тій позиції, на якій можеш допомогти. Коли берешся сама робити те, що інтуїтивно вважаєш за потрібне. Коли збираєш рідних і ви разом вирушаєте в дорогу до безпечного місця. Думаю, пережите з 24 лютого 2022 року пропонує чимало ілюстрацій і прикладів саме дорослої та зрілої поведінки. Хоча й дитинності та інфантильності теж вистачало в ці непрості дні. Це точно не залежало від віку, чи не так?

Буває, що дорослість просто падає на голову несподівано й невчасно. Можливо, це відбулося в мить, коли готувала бульйон, збираючись до лікарні, бо щось сталося з кимось із рідних. Можливо, коли розбудив страшний телефонний дзвінок о шостій ранку. А може, тоді, коли пізно вночі прийшла подруга й ти залишила її переночувати, тому що в неї вдома не все гаразд. Чи

в цей час ти сама їхала через усе місто в безпечні стіни до близьких, тікаючи від чогось пережитого.

З попереднього абзацу може здатися, що дорослість — це щось не завжди приємне. Еге ж, саме тому, напевно, не всі з твого оточення хочуть дорослішати, аби жити нібито легким життям. Але разом із тим доросле життя відкриває чимало можливостей.

Вісімнадцять років — це поріг, за яким уже можна все. Включно з відповідальністю за це все. Наприклад, я дуже тишилася можливістю брати участь у виборах, адже ми з мамою й татом завжди разом ходили на виборчу дільницю — відтоді й зародилася моя мрія одного разу самотійно зайти в кабінку для голосування й поставити «галочку» в бюлетені. Саме тому мої вісімнадцять — це не лише перший курс і початок дорослого університетського життя, але й Помаранчева революція. Також мої вісімнадцять — це історія про знайомого хлопчика, мого однолітка, який убив молоду жінку та отримав довічне ув'язнення. Не можу навіть уявити, чи у вісімнадцять людина здатна осмислити, що це таке — довічне ув'язнення? І скільки триває — довічне — життя?

Свого часу я дуже переймалася тим, аби мене сприймали серйозно старші люди. Для цього існував цілий арсенал: косметика, «дорослий» одяг і взуття на підборах. Згодом я дізналася, що жодна зачіска не замінить головного атрибута дорослої людини — уміння подбати про себе та про тих, хто потребує допомоги. Саме в поєднанні цих двох рис — нероздільних, на мою думку, — відкрився мій особистий шлях до дорослості. Шлях до розуміння, що дбати потрібно не тільки про інших, але й про себе. Що дбати потрібно не тільки про себе, але

й про інших. Шлях до прийняття простого факту: я в себе одна і я своя найбільша цінність і найліпша подруга. Шлях до усвідомлення, що я не дорівнюю думкам інших людей про мене і що моя значущість не дорівнює професійним або навчальним успіхам.

Я — це я. І я хочу та маю бути самій собі ціллю. Такі мої нинішні гасла дорослості, нехай навіть я досі не певна, чи можу називати себе дорослою людиною.

Так, дорослість криє в собі чимало обмежень і потребу самоконтролю. Це може стосуватися сотні життєвих ситуацій, які ми проживаємо настільки добре, наскільки добре вміємо опанувати себе. Та в дорослому житті є також чимало історій про щедрість, широту й певну розхристаність, про вміння віддавати та брати, про вміння надавати та приймати допомогу. Та зараз у дорослості на тебе чекає широкий обрій, і ти можеш іти до нього — тільки вперед чи відступаючи по декілька кроків назад. Ми просуваємося до мети власною траєкторією та у своєму особистому темпі. Це не синхронний біг на місці чи марафон, бо твоя дорога є унікальною, ніхто, крім тебе, не йтиме нею саме так, як ідеш ти. Так ми даруємо собі свободу — свободу рухатися, свободу стояти, свободу передумати й змінити кінцевий пункт призначення або ж податися до нього власними незвіданими стежками.

У цій книжці немає точних указівок, куди та як рухатися. Натомість тут точно є щось інше: роздуми про течії та підводні камені, що можуть траплятися на шляху. Готових відповідей не обіцяю. Можливо, саме відсутність готових відповідей — це щось найчесніше, що ти можеш сама визнати, розмірковуючи про доросле життя.

Ірина

РОЗДІЛ 1

УЖЕ ДОРΟΣЛА?

Я себе знаю

Час від часу чую фразу: «Де мої сімнадцять літ?» Нею старші зазвичай позначають ностальгію за молодістю та безтурботними часами, коли і хотілося, і моглося трохи більше. Мені цей вигук-запитання видається геть не актуальним. Чому? Бо сьогодні ставлення до віку дуже змінилося. Молода п'ятдесятирічна людина — це навіть не жарт. Є такі кар'єри, де розквіт і пік припадають саме на п'ятдесят або й пізніший вік. І є такі люди, котрим лише тільки ближче до п'ятдесяти «трохи розвиднюється» і вони знаходять у собі сили та снагу спробувати нову професію, нову звичку, нову свободу. Хто знає, на що кожна з нас наважиться у свої шістдесят? Наприклад, у мене є знайомі професорки, які очолили кафедру десь ближче до свого шістдесятого чи сімдесятого дня народження, щоправда, у Франції. Натомість

в Україні жінкам «передпенсійних років» дуже складно будувати кар'єру через ейджизм, тобто дискримінацію через вік.

А що ж тоді сказати про час, коли ти щойно-щойно стала дорослою? Особисто я не дуже хотіла б повертатися у свої сімнадцять чи вісімнадцять. У моїх спогадах цей вік був позначений непевністю, коли стільки всього хотілося, але було взагалі не зрозуміло, що обрати, як розставити пріоритети, коли настане саме той, *мій* час. Водночас сьогодні я озираюся на нього як на чудовий період шаленої та непохитної переконаності в тому, що життя попереду. Смішно згадувати, та в той час я жила в ілюзії: мовляв, тільки я завжди маю рацію, а інші нічого не розуміють. Це був етап великої самовпевненості та щасливої віри у власну всесильність. Сьогодні мені бракує цього відчуття.

Тоді кожна помилка видавалася поразкою, після якої життя ніби втрачало сенс. Сьогодні я набагато більше сумніваюся в собі, але водночас навчилася вставати після того, як упала чи спіткнулася. На першому курсі вміла безапеляційно, а часто й безпідставно виголошувати що завгодно з упевненістю у власній правоті (от тільки не завжди ця (само)впевненість допомагала обрати напрямок, у якому варто рухатися). Тепер я розумію, що фасад упевненої в кожному своєму слові дівчини маскував головні мої тогочасні почуття — тривогу та... непевненість і сумніви в собі. Тож час від часу мрію, що добре було б мати змогу повернутися в минуле й розповісти собі вісімнадцятирічній щось путне — те, що допомогло б рости й розвиватися, менше сумніватися і бути впевненішою.

Але цього ніколи не станеться. Навіть якби хтось винайшов можливість подорожі в часі, така розмова не мала б жодної користі й не дала б годящих результатів. Чому? Тому що я у вісімнадцять була переконана, що ніхто ні в чому не шарить, тому тільки самотужки можу дати раду світу, з яким стикнулася.

Яким був цей світ? На першому курсі університету ще вимагали покори, як у школі, але разом із тим і проактивності з ініціативністю. У школі я не відчувала в однокласниках пошани до якісної освіти та відмінних оцінок. А тепер усе інакше: круто добре вчитися, але водночас не круто бути «заучкою». От тільки де межа? Дуже багато для всіх однокурсників значили баланс і вміння не переборщити. Вищий пілотаж — цілими днями вчитися, не подаючи виду й не загострюючи на цьому уваги. Кругла відмінниця робить усю домашку вчасно та знаходить час на кіно чи інші розваги з друзями. Усе, як із Герміоною та її чарівним годинником: ти ніби запросто все встигаєш, навіть маєш час на дозвілля. Хоча насправду це було дуже складно. Мені й дотепер доводиться не лише менеджерити робочі задачі, але й уважно планувати дозвілля. Не дивно, що в сучасному світі нинішні вісімнадцятирічні більше говорять про вигорання, тривогу, втому, депресію. З таким напруженим графіком, до якого додалася ще й питома присутність у соцмережах, це доволі закономірно. Тому треба шукати шляхів полегшення та поліпшення.

У моєму минулому світі дорослих студенток важливо було мати пару — з кимось зустрічатися. Але згодом я зрозуміла, що це була радше фантазія чи фантазм. Адже всі ми навчалися на філфаку, де всі студенти —

то переважно студентки. Багато говорили про мрії та сімейне життя, багато жартували про «призначення жінки» та «не сідай на холодне — тобі ще народжувати». Але водночас найгірший тогочасний кошмар для всіх моїх одноліток — небажана вагітність і пошук грошей на аборт або, навпаки, надто раннє заміжжя, академвідпустка й декрет. Усе це однозначно асоціювалося з поразкою. Не було нічого гіршого, ніж не довчитися, хоча чимало хто мріяв про можливість усе поєднати з усім і вчасно (ніхто з нас не знав точно, коли саме настане це «вчасно») отримати все: і диплом, і роботу, і родину, і дітей. Здається, ми вже розуміли, що так не буває, та кому це заважало помріяти! А поруч співіснувала непроговорена історія про гомосексуальні чи бісексуальні стосунки — про толерантність на початку 2000-х говорили мало, і всі такі речі розповідали хіба що як плітки з нотками скандальності або як переказ епатажного ток-шоу чи серіалу. Я дуже рада, що цей час минув і що сьогодні поруч зі мною є друзі, подруги й колеги, які не бояться бути щирими, бути собою. Завдяки їм я «стала зрячою» і ліпше зрозуміла, яким різноманітним є довколишній світ.

У той час було ясно, що всі розумні дівчата з мого оточення (тобто ті, кого я знала особисто, моє ближнє коло тих, із ким бачилася щодня в університеті) насправді мріяли про престижну роботу та гроші. Ми всі походили не з багатих родин, але таки із середнього класу, тобто в бідності не жили й мали все потрібне для гідного життя плюс скромні кишенькові. Проте на розваги, що перевищували вартість проїзного на метро та обіду з булочки й салату в буфеті, треба було заробляти. Ми мріяли про першу зарплату, тому з першого курсу

шукали підробітки: хтось улаштувався репетитором французької, хтось — перекладачкою на фрилансі, котрась знайшла місце няні, котрась в уніформі роздавала пробнички нових продуктів у супермаркетах — кому як пощастило. Крім роботи, у наших головах могли траплятися сюжетні лінії про «жіноче щастя», але мало хто розумів, що це. Здається, передбачалося, що ти мусиш працювати так, ніби не маєш родини, а виконувати свою місію в родинному колі так, ніби не маєш роботи. Це час великої тривоги, адже в перші роки 2000-х нас усіх збивало з ніг масовою культурою. Мусила бути красивою, ефектною, успішною, багатю, жіночною — як усі ті дівчата в журналах, кліпах і на телебаченні. І водночас — не самотньою, звабливою, бажаною. І це одна з причин, чому в той час такої популярності зажив серіал «Секс і місто». Його героїні були дорослі, їм було за тридцять, і в них усе було ОК. Кар'єра, розваги, любовні стосунки, цікаве життя без великих проблем, і ще вони мали гроші на дороге взуття і таксі, що в мої вісімнадцять було недосяжною розкішшю.

Соцмереж іще не було, тож успіх і красу треба було вдавати насамперед перед тими, хто тебе бачить уперше. Саме тому на одну з перших співбесід одягнула шкільний костюм із наміром мати вигляд «ділової жінки». А позаяк кросівки й кеди не були схожі на взуття серйозної людини, то за уніформу правили «лодочки» й босоніжки з голою п'яткою — обов'язково на підборах, аж поки в моду не увійшли балетки на пласкій підшві. Ми ще не знали, що за десяток років кросівки стануть доречними і в офісі, і на червоному хіднику святкових вечорів. Я добре пам'ятаю невроз і намагання

мати приголомшливий вигляд в очах кожного першого-ліпшого зустрічного, наприклад продавчині в крамниці одягу чи офіціанта в кав'ярні, аби ніхто раптом не за сумнівався і не подумав, що не маєш грошей. Але тобі треба безплатний wi-fi, тому сидітимеш дві години з однією чашкою американо, дописуючи статтю чи якусь курсову на ноутбучі. В університетській бібліотеці тоді інтернету не було, тож доводилося викручуватися.

Мої вісімнадцять — це 2004 рік. Рік Помаранчевої революції. Рік, коли вперше прочитала тексти сучасних — живих і молодих — українських авторів і авторок. Рік, коли усвідомлено перейшла на українську як мову публічного спілкування, хоча в деяких середовищах така поведінка ще мала ознаки певної «придуркуватості» чи «дивацтва». Це час, коли треба бути політично грамотною, але водночас плавати в суспільному морі, де всі ще «поза політикою». Коли щодня переконувалася в тому, наскільки політичним є особисте, навіть не знаючи, що про це вже написали в багатьох текстах, яких тоді ще не прочитала.

Я нинішня розповіла б собі вісімнадцятирічній, що війна почнеться за десять років, але до того часу я вже знатиму, хто — свої. Порадила б приготуватися до 2022 року та пройти курси першої медичної допомоги, навчитися спати на карематі та швидко пакувати рюкзак. Сказала б, що мої найвірніші друзі, які з'явилися до 2013 року, залишаться поруч у всіх подальших перипетіях, хоча хтось із них уже житиме за кордоном, а не в Києві. Саме з ними, а також із батьками й сестрою я вестиму безкіличні діалоги у воєнні дні 2022 року, обмеживши все зайве особисте спілкування поза роботою. Додала б, що

кілька проектів після початку війни я таки облишу, з кількома знайомими не вітатимуся, а деякі інші — не вітатимуться зі мною. Спойлер: хтось намагатиметься то виникати, то потопати в подальші роки, і саме цей симптом виявиться найцікавішим для заміру власної «популярності» та інших дурниць.

Собі вісімнадцятирічній я відкрила б, що з роботою мрії та покликанням усе буде чудово, от тільки це виявиться не тією справою, про яку думала у вісімнадцять, а тією, про яку боялася навіть фантазувати. І ще зробила б короткий анонс: потяг писати книжки таки реалізується, хоча у вісімнадцять я в це ніколи б не повірила. Тому порадила б собі вчитися, готуватися до зміни професії та набиратися рішучості. Адже для того, щоб розпочати рух до справжньої справи свого життя, доведеться покинути ту, яку багато років вважала важливою, головною. Додала б, що історії про мораль, совість і сильний етичний стрижень — це не шкільні вигадки з нудних хрестоматій. І що є такі кар'єри, де важливі не тільки професійні, суто технологічні скіли, але й моральний аспект — честь і гідність. І що цінності намазуються на хліб, особливо в часи карколомних змін.

Також я сказала б собі, що світ насправді належить відмінникам, хоча анекдотів про це ще не розповідають і серіалів не знімають. Але мене сьогодні щодня оточують найрозумніші люди країни. Хоча й найдурніші теж трапляються. Проте на кожного двієчника знайдеться свій розумник, чи то пак розумниця. Тому треба читати казки про мудрих дівчат і вчитися, як ні йти, ні їхати, ні босою, ні взутою, ні з гостинцем, ні без гостинця.

Але я б собі не повірила. Я себе знаю.

Крім того, ніхто насправді не розумів, що таке бути повнолітньою в Україні зразка 2004 року. Так само я взагалі не знаю, на що схоже життя повнолітніх у наші 2020-ті. Тому що тільки вісімнадцятирічні знають, яким є життя у вісімнадцять у тій реальності, що є навколо.

Спробуймо описати цей світ?

Улюблена річ у твоїй кімнаті — це

Річ, яку ти викинула б зі своєї кімнати, — це

Одна річ, яка все пояснить про тебе, — це

Одне слово, яке тебе описує, — це

Що тебе дратує?

Що тебе радує?
